

Fem schakt för informationsskyltar

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Västerås 232:1
V. Ringvägen, N. Källgatan, Vasagatan, Kopparbergsvägen, Stora Gatan
Västerås stadsförsamling
Västerås kommun
Västmanland

Ulf Alström

Innehåll

Inledning.....	1
Målsättning och metod	1
Kunskapsläge	3
Undersökningsresultat.....	4
Tolkning och utvärdering.....	5
Referenser	6
Kart- och arkivmaterial	6
Otryckta källor	6
Litteratur	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	7
Kartfigurer	8

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2010

Omslagsfoto: Skärva från servisen ”Willow” (foto U. Alström).

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-7453-023-0

Västerås 2010

Inledning

Under sommaren 2010 har Västerås stad satt upp ett antal informationsskyltar som upplyser om var och hur många lediga parkeringsplatser det finns i de centrala parkeringshusen.

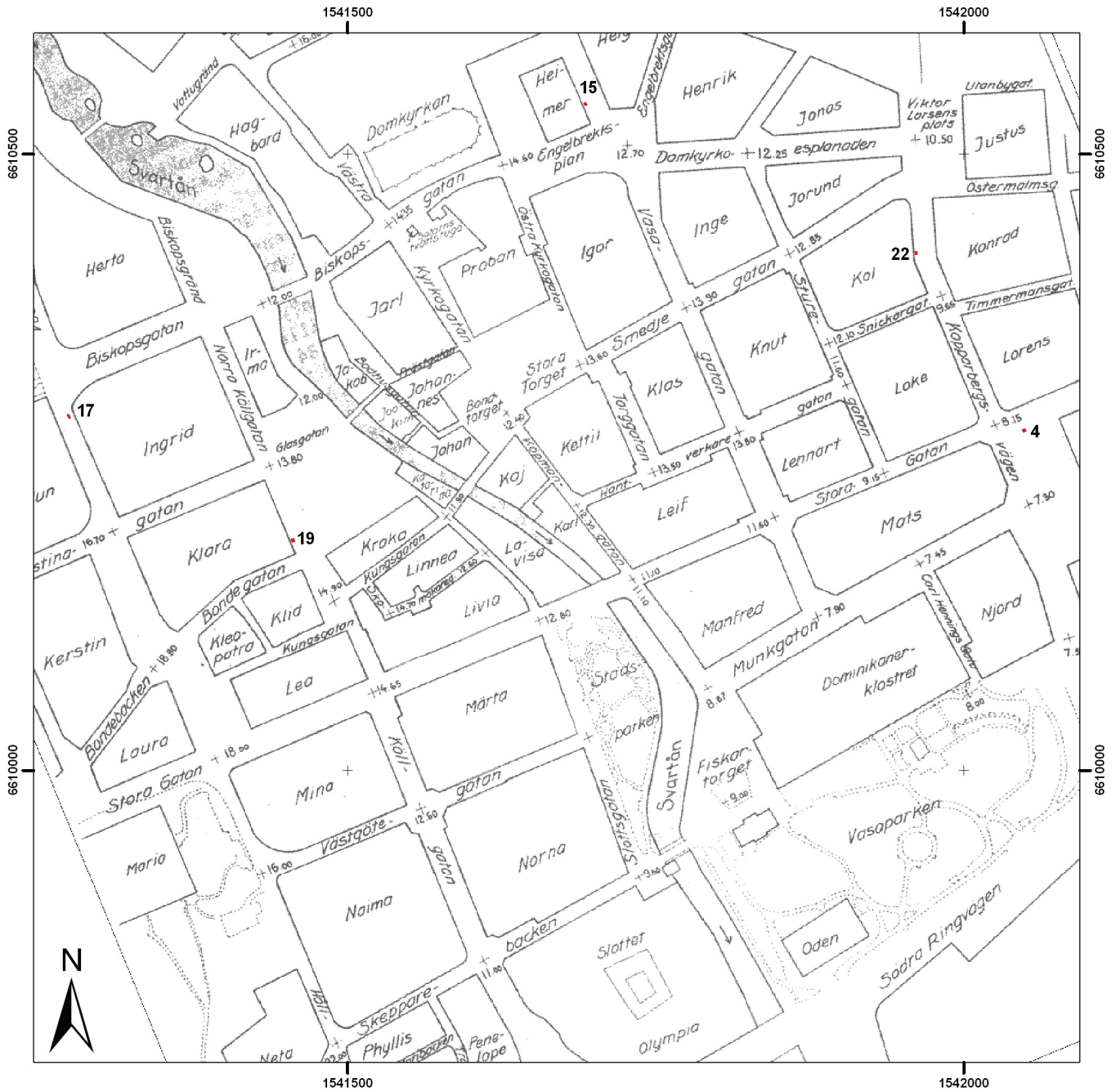
I samband med schaktningarna för skyltfundamenten har Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen genomfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Arbetet genomfördes i samband med och efter ett beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2010-07-06 (dnr 431-641-10).

Den arkeologiska förundersökningen beställdes av Tekniska nämndens stab, Västerås stad, som också bekostade förundersökningen.

Målsättning och metod

Målsättningen med den arkeologiska förundersökningen var att dokumentera kulturlager och anläggningar som framkom i samband med schaktningsarbetena. Om sådana lämningar påträffades skulle en bedömning av dessa göras angående karaktär, fyndmängd och bevarandegrad. En preliminär datering och tolkning av påträffade fornlämningar ingick också i målsättningen.

Metodiskt inriktades dokumentationen främst till schaktväggarna där möjligheterna är störst att dokumentera stratigrafiskt intakta kulturlager. Om goda bevaringsförhållanden för anläggningar och kulturlager påträffades skulle även en undersökning i plan genomföras.

Figur 1. Läget för de fem skyltplatser som ingick i den arkeologiska förundersökningen markerade med rött och numrerade efter Västerås stads projektering som totalt omfattade 23 skyltplatser. Utsnitt ur grundkarta ur Medeltidsstaden 4. Skala 1:5 000.

Kunskapsläge

De fem skyltplatserna ligger i stadsmiljö och inom fornlämningsområdet Västerås 232:1 (figur 1).

Vid skyltplats nr 4 som ligger vid Stora Gatan har inga tidigare arkeologiska observationer gjorts. Strax öster om skyltplatsen, vid kvarteret Mimer, utfördes 1994 en arkeologisk förundersökning där kulturlager dokumenterades. Även i närliggande kvarteret Ottar dokumenterades kulturlager vid samma tillfälle (Bergquist 1995).

Vid skyltplats nr 22 som ligger vid Kopparbergsvägen har sporadiska arkeologiska observationer gjorts i samband med fjärrvärmearbeten. Området tycks vara mycket stört av sentida rör- och ledningsdragningar varför ny information om området är betydelsefull (Alström 2006).

Vid skyltplats nr 15 som ligger vid Vasagatan har det vid senaste arkeologiska undersökningen i närområdet påträffats kulturlager från 1300-talet och framåt samt grytgjuteriverksamhet med datering till 1300-talet (Ros 2010).

Vid skyltplats nr 19 som ligger vid N. Källgatan har det i närområdet dokumenterats arkeologiska lämningar. 2002 genomfördes en antikvarisk kontroll i Källgatan med anledning av kabelnerläggning. Schaktets placering innebär dock att endast fyllnadsmassor från modern tid påverkades. Vi vet dock från undersökningar i kvarteret Kludia att området vid Källgatan innehåller lämningar från 1200-talet och framåt (Alström 2005; Bergquist 1996).

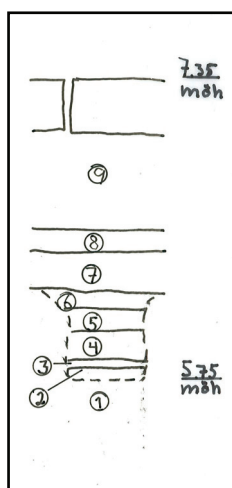
Vid skyltplats nr 17 som ligger vid V. Ringvägen har inga arkeologiska undersökningar genomförts varför all arkeologisk information från området har betydelse för kunskapsuppbyggandet.

Undersökningsresultat

Skytplats 4 (X 6609055 Y 587474). Schaktet var 2 x 2 m stort och 1 m djupt. Schaktmassorna bestod av sand, grus och gammal asfalt. Inga kulturlager påträffades.

Skytplats 22 (X 6609192 Y 587372). Schaktet var 2 x 1,6 m stort och 1,2 m djupt. Från botten av schaktet grävdes en liten provgrop för hand ner till den rena blåleran. En profil ritades från väster. Ursprunglig markyta låg på 5,75 m ö h.

Inga daterande fynd påträffades i lagren

Figur 2. Profil från skytplats 22. 9. Bärlager med kantstenar, 8. Grus och stenlager med inslag av kulturjord. 7. Brungrå kulturjord med inslag av tegelflisor, grus och ben. 6. Brungrå kulturjord med inslag av kolstänk och tegelflisor, 5. Gråbrun lerblandad kulturjord med inslag av tegelflisor, 4. Gråbrunt lerblandat lager med mindre kulturjord än 5, 3. Brungrå kulturjord med inslag av tegel och organiskt material, 2. Blågrå lera med inblandning av kulturjord, 1. Ren blågrå lera. (Profil skala 1:40.)

Skytplats 15 (X 6609325 Y 587096). Schaktet var 2 x 1,5 m stort och 1,1 m djupt. I schaktet påträffades ett 0,2 m tjockt lerlager och en trästolpe med en diameter på 0,25 m direkt under sättsanden. Under lerlagret kom ett 0,6 m tjockt kulturlager med tegel, bruk och lite ben. I detta lager påträffades ett kritpipsfragment och en skärva porslin från Gustavsberg som ingick i servisen Willow som tillverkades mellan åren 1916 och 1951 (Fredlund 2000). Fynden sparades inte. Ursprunglig markyta låg på 8,45 m ö h.

Skytplats 19 (X 6608942 Y 586872). Schaktet var 2 x 2 m stort och 1,2 m djupt. Under ett 0,8 m tjockt bärlager av grus, sand och asfalt kom ett 0,4 m tjockt kulturlager med tegel, småsten, jord samt kol och sot. Därefter på 1,2 m djup kom ren silt. Ursprunglig markyta låg på 9,65 m ö h.

Inga fynd påträffades.

Skytplats 17 (X 6609059 Y 586679). Schaktet var 3 x 1,2 m stort och 2,5 m djupt. Under ett 1 m tjockt bärlager av åsmaterial kom ett 0,5 m tjockt lerlager med tegelfragment. Under detta lager kom ren blålera. Lagrens tjocklek mättes från kanten av schaktet. Ursprunglig markyta låg på 12,50 m ö h.

Det 0,5 m tjocka lerlagret med tegelfragmenten har även noterats längre österut i Biskopsgatan vid ett annat uppdrag (Alström 2010).

Det är inte på något sätt utrett varför lerlagret har en inblandning av tegelfragment.

Tolkning och utvärdering

Vid fyra av fem skyltplatser har kulturlager dokumenterats. Vad kulturlagren som påträffats representerar kan man inte med säkerhet säga något om beroende på att schakten för skyltarna var ganska oansenliga. Emellertid kunde i efterhand den ursprungliga topografin i delar av stadens centrala delar mätas in. Avvägningarna kan få betydelse för hur staden ursprungligen planerades. Inga av de höjdvärden som erhöles vid undersökningen är anmärkningsvärda förutom kanske skyltplats 22 där ursprunglig markyta låg på 5,85 m ö h. vilket är nära den vattennivå som Mälaren hade vid den antagna tidpunkten för stadens tillblivelse under 1100-talet.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Ekonomiska kartan 11G:88 Skala 1:20 000.
Utsnitt av grundkarta Medeltidsstaden 4. Skala 1:5000

Otryckta källor

Ros, J., 2010. Rapport under arbete. Kulturmiljövård Mälardalen. Rapport 2010:47. Västerås.

Litteratur

Alström, U., 2005. Norra Källgatan i Västerås. VLM Kulturmiljöavdelningen rapport A 2005:A16. Västerås

Alström, U., 2006. Rörbyten i Kopparbergsvägen. Kulturmiljövård Mälardalen. Rapport 2006:14. Västerås.

Alström, U., 2010. En VA-läcka i Biskopsgatan. Kulturmiljövård Mälardalen. Rapport 2010:44. Västerås.

Berquist, U., 1995. Fjärrkyla Stora Gatan-Mungatan. Arkeologisk förundersökning. UV Uppsala Rapport 1995:09. RAÄ Uppsala.

Bergquist, U., 1996. Klaudia. Arkeologiska undersökningar. UV Uppsala Rapport. Uppsala.

Fredlund, J., 2000. Skynda fynda matserviser. Antik & auktion nr 6.

Tekniska och administrativa uppgifter

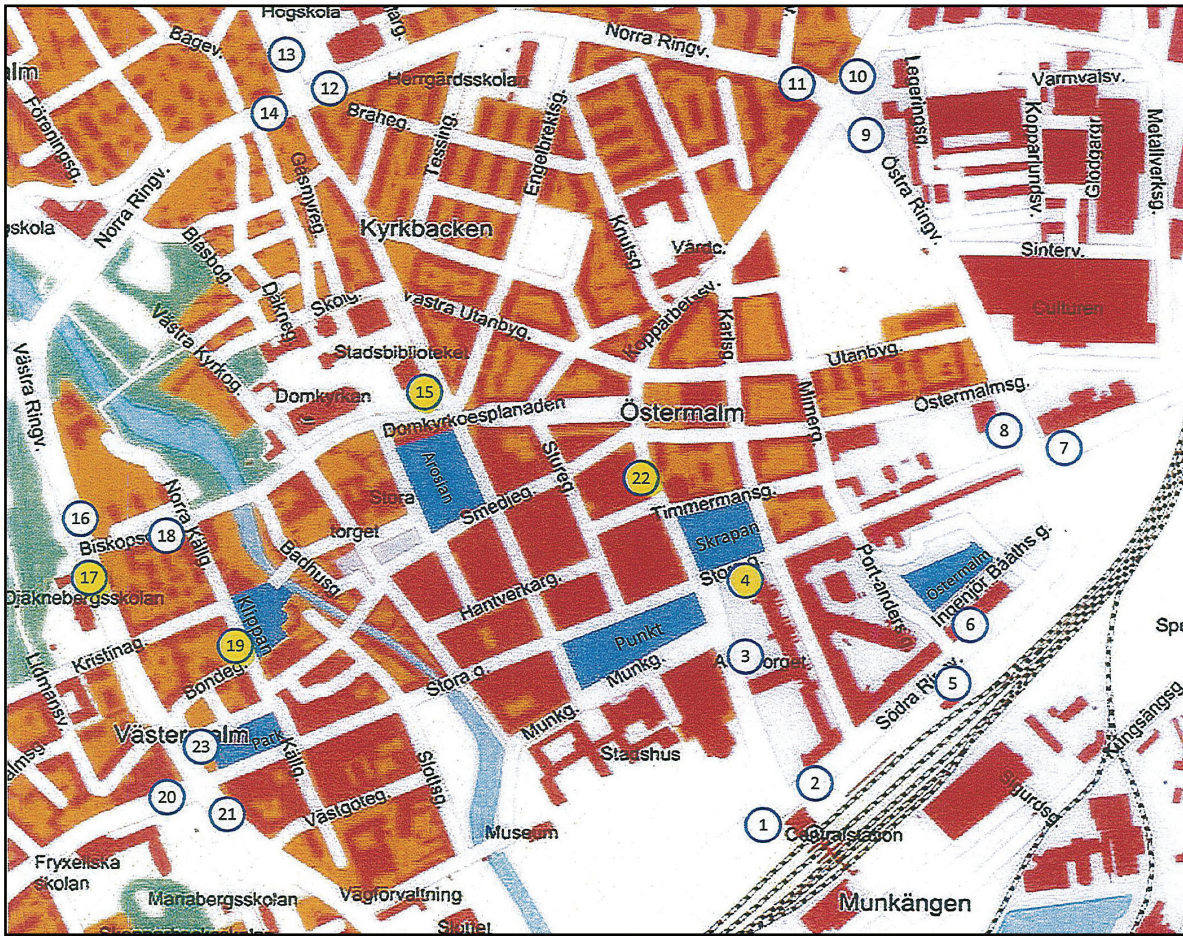
KM projektnummer:	KM 10050
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-641-10 2010-07-05
Undersökningsperiod:	1,4,19,21 juli samt 4.6.9 aug. 2010
Arkeologtimmar:	19,5 timmar
Exploateringsyta:	10 – 15 m ²
Personal:	Ulf Alström, Jonas Ros
Belägenhet:	V. Ringvägen, N. Källgatan, Vasagatan, Kopparbergsvägen, Stora Gatan, Västerås stadsförsamling, Västerås kommun, Västmanlands län, Västmanland
Ekonomisk karta:	11G:88
Koordinat- och höjdsystem:	Sweref 99 TM
Koordinater:	Skytplats 4: X6609055 Y587474 Skytplats 15: X6609325 Y587096 Skytplats 17: X6609059 Y586679 Skytplats 19: X6608942 Y586872 Skytplats 22: X6609192 Y587372
Inmättningsmetod:	Manuell, i efterhand digitaliserat
Dokumentationshandlingar:	Förvaras hos VLM
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Kartfigurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 3. Undersökningsplatsernas lägen markerat med pilar. Utdrag ur ekonomiska kartan. Skala 1: 20 000.

Figur 4. Samtliga skyltplatser i P-led systemet markerade med nummer. De skyltplatser som ingick i den arkeologiska förundersökningen är markerade med gult. (Karta Västerås kommun).

Skyltplats nr 17.

Schaktmått: 3,5m x 3,5m. Djup: 3,0m

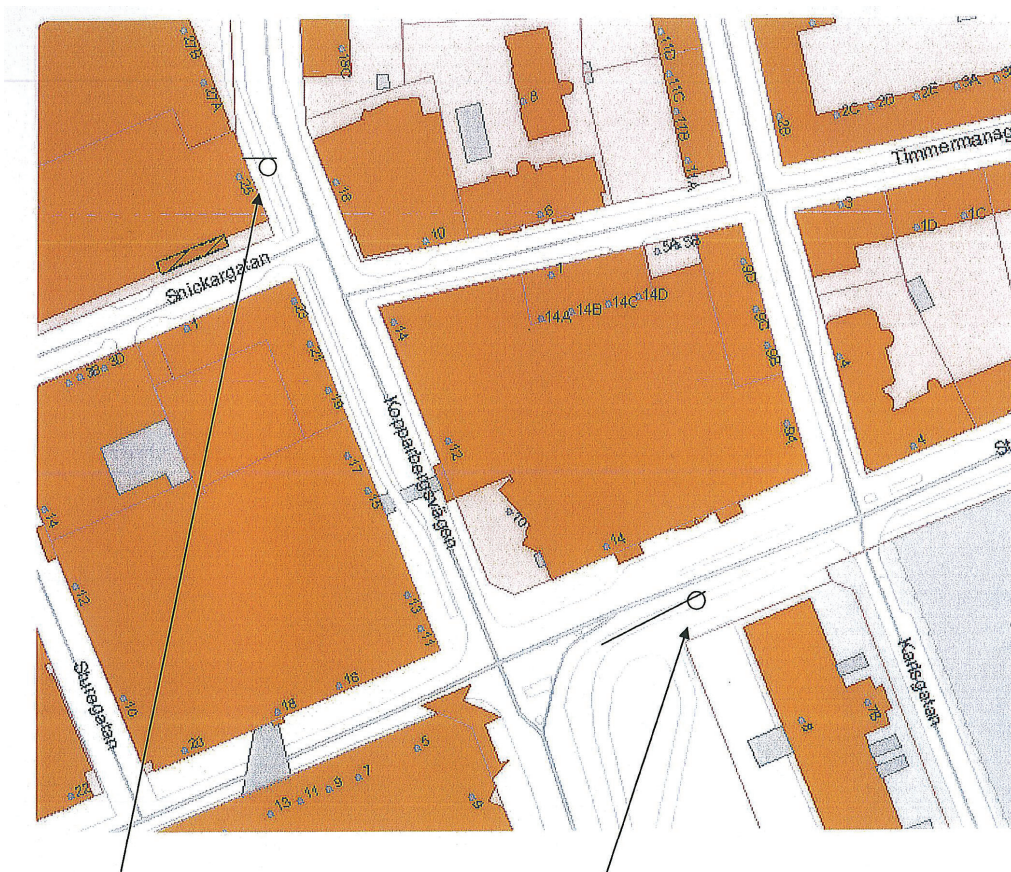
_____ : Kabelschakt Djup 0,5m

Skyltplats nr:19

Schaktmått: 2,5m x 2,5m. Djup 2,0m

_____ : Kabelschakt Djup 0,5m

Figur 5. Skyltplatserna 17 och 19 placering. (Grundkarta Västerås kommun.)

Skytplats nr: 22

Schaktmått: 2,5m x 2,5m. Djup: 2,0m

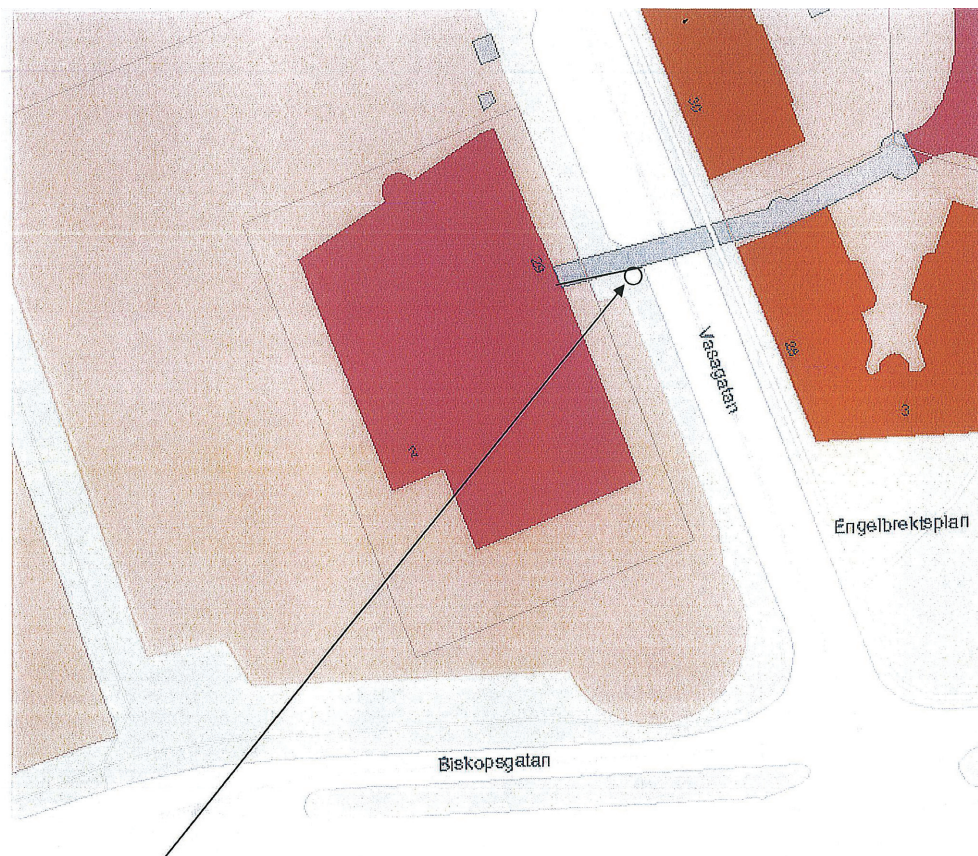
_____ = Kabelschakt djup 0,5m

Skytplats nr: 4

Schaktmått: 2,5m x 2,5m. Djup 2,0m

_____ = Kabelschakt djup 0,5m

Figur 6. Skytplatserna 22 och 4 placering. (Grundkarta Västerås kommun.)

Biblioteket

Skytplats nr: 15

Schaktmått: 2,5m x 2,5m. Djup.2,0m
_____ = Kabelschakt. Djup 0,5m

Figur 7. Skytplats 15 placering. (Grundkarta Västerås kommun.)